

Fekete- és szürkezónás publikációk kiszűrése a VIK-en a “finn lista” segítségével

A tudományos publikációk terén az utóbbi években jelentős változások történtek. A kiadók a profit maximalizálása érdekében új üzleti és működési modellt kezdtek el folytatni, melynek alapja a minél nagyobb számú, azonnali és nagy bevétellel kecsegtető OA cikk publikálása, miközben folyóirataik népszerűvé tétele érdekében, a tudományos világban a minőség mérésére szolgáló, mindezidáig elfogadott metrikákat tudatosan optimalizálják (“kijátsszák”).

Ezek a változások a kutatókat nehéz helyzetbe hozzák, hiszen nehezebbé vált egy-egy publikációs fórum minőségének ellenőrzése. Sokan teljesen jóhiszeműen küldik eredményeiket szürkezónás folyóiratokba, és csak később szembesülnek vele, hogy bizonyos értékelő testületek nem veszik figyelembe, vagy negatív előjellel veszik figyelembe azokat.

Külön nehézség, hogy ezt a modellt kisebb-nagyobb mértékben szinte minden nagy kiadó vállalat elkezdte követni. (Az MDPI teljes egészében, a Wiley 2021-ben felvásárolta a Hindawit, sokan az “IEEE Access” folyóíratra is hasonlóan tekintenek, 2023-ban a WoS a Springer 4 folyóiratát vette le a listájáról stb.).

Mindezek alapján a Karnak szüksége van egy olyan rendszerre,

- mely lehetővé teszi a fekete- és szürkezónás publikációk kiszűrését a tudományos teljesítmény mérésekor és a publikációk támogatásakor,
- mely iránymutatást ad a kutató kollégák felé, amikor eredményeik közzétételéhez a megfelelő fórumot keresik,
- mely nem egyes kiadókat (pl. MDPI-t) tilt, hanem magát a jelenséget szűri ki.

Folyóirat listák

A világ számos országában tartottak/tartanak karban listákat a nem kívánatos folyóiratokról. Ezek közül említésre érdemesek:

- **Beall lista:** a University of Colorado könyvtárosa által karbantartott, széles körben elfogadott feketelista. A kiadók nyomására 2017 óta nem frissítik.
- **Cabell lista:** egy publikációanalitikával foglalkozó vállalat listája, elérhetősége előfizetéshez kötött.
- **Ausztrál “CORE” lista:** ugyancsak széles körben elfogadott, a bírálati folyamat minőségére építő lista, konferenciák és folyóiratok minősítésére (<https://www.core.edu.au/conference-portal>). A folyóiratok minősítését 2022 márciusában abbahagyták.
- **A predatoryreports.org** (<https://predatoryreports.org/>) lista: mind a mögötte álló személyek/szervezetek kiléte, mind a módszertan ismeretlen, így erre építeni nem lehet.
- **A skandináv országok listái:** Dániában, Norvégiában és Finnországban a felsőoktatási intézmények finanszírozásában nagy arányban játszik szerepet a publikációs tevékenység. A támogatás során figyelembe vehető folyóiratok listáját szakértői testületek állítják össze.

A finn lista

A skandináv országok szakértői alapon felállított listái közül a finn listára esett a választás, mivel:

- Többfokozatú skálán értékeli a folyóiratok minőségét
- Átlátható a működése, könnyen elérhető dokumentumok a célokról, a metodológiáról, a szakértői testületek összetételéről és működéséről (<https://julkaisuforum.fi/en>)
- 10 évenként átvilágításon esik át, melynek keretében alapos, számokon alapuló tanulmányt készítenek arról, hogy a célok elérését szolgálja-e a működés
(https://julkaisuforum.fi/sites/default/files/2021-03/Publication%20Forum%20self-evaluation%20report%202021_0.pdf)
- Publikusan hozzáférhető, az aktuális változat excel formátumban is szabadon letölthető, olyan formában, mely egyszerű integrációt tesz lehetővé az MTMT adatokkal
- Megfelelő választ adott az MDPI jelenségre. A norvég lista a kérdéses folyóiratok számára bevezette az "X" kategóriát (azaz nem foglalt egyértelműen állást), a finn lista viszont vette a bátorságot, és visszasorolta a kérdéses folyóiratokat a 0. (nem ajánlott) szintre.

A lista elérhetősége: <https://jfp.csc.fi/>

A finn lista összesen 250 szakértővel dolgozik, akik 23 szakterületi bizottságot (panelt) alkotnak. A folyóiratokat 4 kategóriába (szintekre) sorolják. A 0. szint (ill. a besorolatlan) képviseli a "nem ajánlott" kategóriát, a fekete- ill. szürkezónát. A szakértői bizottság döntése alapján kerülhet át egy folyóirat magasabb szintre, az alábbiak szerint:

- Az 1. szintet évente vizsgálják felül. Ahhoz, hogy egy folyóirat ide kerüljön, az alábbi feltételeknek kell megfelelnie:
 - Bírálati eljárással rendelkezzen ("peer reviewed")
 - A szerkesztőség hozzáértőkből, a szakterület specialistáiból álljon
 - Transzparencia: a bírálati folyamat leírása és a szerkesztőség tagjai legyenek nyilvánosan elérhetők
 - A bírálat, ill. a döntés a cikk elfogadásáról a teljes cikk alapján történjen (ne a kivonat alapján)
 - A folyóirat nem "belterjes" (a szerkesztők és a szerzők munkahelyei között csak kis átfedés megengedett)
 - A tudományos színvonal nem megkérdőjelezhető (szó szerint: "The scientific level or relevance of the publication channel is not questionable")
- A 2. és a 3. szint a területük top folyóiratait tartalmazza. Ez a besorolás 4 évente frissül.
 - Minden szakterülethez meghatároztak egy kvótát, aminél több 2-es/3-as besorolás nem adható
 - A 3-as szintre a 2-es folyóiratok legfeljebb 25%-a sorolható

Validáció

A VIK Kari Tudományos Bizottsága megvizsgálta a Kar 2022-es folyóiratpublikációinak besorolását, és az az egyöntetű vélemény alakult ki, hogy finn lista nagyon jól tükrözi az egyes fórumok értékét a Kar szempontjából releváns területek mindegyikén.

A VIK-en 2022-ben 278 folyóiratpublikáció született, melyből 37 az MDPI kiadónál jelent meg. Ezek közül 31 éri el a listán az 1-es szintet.

A kari folyóiratok szintjei:

- 3-as szint: 13 cikk
(2x Q1, 11x D1)
- 2-es szint: 29 cikk
(7x D1, 15xQ1, 7xQ2)
- 1-es szint: 158 db
(14x D1, 55x Q1, 52x Q2, 13x Q3, 9x Q4)
- 0-s vagy besorolatlan: 78 db
(többségében Q3-Q4, de van köztük Q1-es (JOURNAL OF KING SAUD UNIVERSITY) és D1-es is (ACTA LINGUISTICA ACADEMICA), melyek 0-s besorolása helyénvaló)

A finn lista és az MDPI

A finn lista nem kezeli külön az MDPI kiadású folyóiratokat, azok besorolását a szakértői panelek megítélésére bízta. Az MDPI folyóiratok besorolása 2023 első félévében az alábbiak szerint alakul:

- Az MDPI kiadó összes folyóirata: 427
- A finn listán szereplő MDPI folyóiratok száma: 187
 - 0-s szintű: 41
(köztük a karon és az egyetemen is népszerű *Mathematics* és *Sustainability*)
 - 1-es szintű: 145
 - 2-es szintű: 1

Az az MDPI folyóiratainak 34%-át tartják elfogadhatónak, és egyetlenegy top minőségűnek. A jövőre nézve az alábbi (finn nyelvű, de gépi fordítással értelmezhető) cikk jelent meg 2023. március 23-án: <https://julkaisuforum.fi/fi/ajankohtaista/mdpi-predatory-reports-ja-julkaisutoiminnan-harmaa-alue> melyben – egy józan helyzetkép leírását követően – kilátásba helyezik a 2023 éves rendes felülvizsgálati körben az MDPI folyóiratok alapos áttekintését is.

Következtetések

A VIK a finn lista szerinti besorolatlan vagy 0-s szintű folyóirat publikációkat nem veszi figyelembe a direkt publikációtámogatás során.

A később bevezetésre kerülő publikációs kiválósági díjak esetében a 2-es ill. 3-as szintű folyóiratok kerülnek figyelembevételre.